



# Naleraq

**Naleraq – inuuneq atorluarlugu**

**Naalagaaffik Kalaallit Nunaat**

Tungaviusumik anguniakkat  
2021

### **Tungaviusumik anguniakkatut siuniussat**

Naleraq 2014-imi aallarnerneqarpoq, unalu tassaavoq partiip tungaviusumik Anguniakkatut siunniussaa. Tungaviusumik Anguniakkatut Sunniussat takutinniarpa Naleqqap anguniakkatut pingaarnertut isummiusnaanut tungaviusoq, tamatumani Nunatta inui pillugit siunniussat toqqissisimanermik ilisimasaqarnermillu tungaviliussat sorlanitsinnissaat pineqarlutik. Tungaviusumik. Anguniakkatut Siunniussat Naleqqap ingerlaavartumik naalackersuinikkut sinaakktissatut isigalugit atugassaattut tungavissarai. uagutsinnullu aamma tikkuartuilluni akissutisillutalu siunissaq qanoq orniginarnerpaamik naaperiaanermik atugassaallutik.

Partiip isummiussai tungaviusut aamma naleqartitai naalackersuinikkut sulinissatta nalerassanik sumiissusersiorpaatigut, tamatumani Naleraq ingerlaavartumik anguniagassarpasuarnik aalajangigassat isumagisartussaagai ilisimagatsigu. Naleqqap ingerlaavartumik aamma naalackersuinermi nalerassai matumani aamma pineqarput.

### **Kiffaangissutsimut aqut namminiilivinnissarlu**

Ukiuni tusintilinni maani issittumi nunap inui inuusimapput, Issittullu nunaat aqqusaarlugit Nunatsinnut pisimapput. Inuit maani kulturiusimasut akornanni siulivut imminnut napatissimapput kinguaavisalu aamma ingerlateqqilluarsimavaat Thule Kulturi tungavilersimallugu – tassaallutillu uagut siulivut. Siulivut Inuit kingullersaallutik Issittoq ingerlavigisimavaat Nunatsinnilu nunasisimallutik ukioq 1200-1300 missaani. Ukioq 1721 Nunarput Danmarkimit nunasiaataalerpoq, 1953-milu Nunarput danskit amt-iattut ilannguppoq Danmarkip kungeqarfianut ilanngulluni. Taamanikkulli kalaallit inuiaat naalackersuinikkut, ilungersuuteqartuarsimapput namminersornerulerniarlutik ilungersuuteqarlutik. Siullermik tamanna takussutissaqaaqarpoq 1979-mi Namminersornerullutik Oqartussat eqqunneqarmat, kingusinneruskullu Namminersorlutik Oqartussat 2009-mi eqqunneqarmat.

Naleqqap pissusissamisuuinnartutut isigaa alloriaqqittariaqaleratta, Nunattalu pisinnaatitaaffigaa Nunarput tamakkiisumik oqartussaaffigilissallugu. Tamanna angusinnaavarput, Nunarput Naalagaaffittut namminiilivippat, Nunarsuatsinni naalagaaffiit allat peqatigalugit, naalagaaffiit namminersortut annerit minnerillu akornanni.

### **Tamat oqartussaaqataanerat najukkami / nunamilu tamarmiusumi**

Naleqqap tamat oqartussaaqataanerat upperaa tungaviusariaqartoq aamma suliffeqarfiit ingerlalluartut tamat oqartussaaqataanerat tungavigalugu ingerlanneqassasut, tamannami

Nunatta ineriartoqqinnissaa eqqarsaatigalugu tunngaviussammat – tamannalu illersortuassavarput.

Naleqqap sulissutigaa inuiaqatigiittut isumalluutitut pigisavut innuttaasunut amerlanerpaanut iluaqutissaasut. Tamanna ajunnginnerpaamik anguneqarsinnaavoq naalackersuinikkut nakkutilliinikkut, ataqatigiissaarinerlu annertuumik atorluarneratigut kiisalu najukkamiit aallaaveqartilluarlugu, najukkamilu tamat oqartussaaqataanerat nukittorsarnissaa pinngitsoorsinnaanngilarput. Tamanna pisariaqartipparput, inuiaqatigiinnitsinni aningaasaqarnikkut inunnillu isumaginninnikkut naligiinnissarput qulakkeerniarlugu.

Naleqqamiit unamminartorpassuarnik inerisaanitsinni nutaaliornissamik akuersaartumik tunngaveqarluta ajornartorsiutinik aaqqiiniarpugut, inuiaqatigiit tamanna pisariaqartimmagu – tamannami aatsaat pisinnaammat unamminartut saakkutsigit nassuertigalugillu, pissutsimmi inissisimaffii qimarratiginagit nutaaliortutullu eqqarsarluarluta nukiit nutaaliorsinnaasut tamakkiisillugit unamminartullu qaangersinnaanngorlugit. Inuiaqatigiittummi angusinnaasatta killissaa aalajangiisuujumaarmat, innuttatta namminerisamik iliuseriumasaat piumassusaallu apeqqutaaginnarmata.

### **Ataqqeqatigiinneq naligiinnerlu**

Naleqqami innuttaasut kikkunnguugaluarpataluunniit inuiaqatigiinni inissisimanermi naligiittutut isiguarparvut, tamannalu pillugu innuttaasut kikkulluunniit inuiaqatigiinni ataqqinartumik pissusissamisoortumillu nalilittut ilaasortaasutut misigitinneqassammata.

Naleqqami akuersaarparput inuit tamatta assigiinnginnatta, assigiinngitsunik piginnaasaqaratta, inuunerpullu qanoq perusunnerlugu sunalu sinnattugarinerlugu aamma assigiinngitsuummata. Nuna tupinnarluinnartoq inuilu tupinnartut periarfissarpassuillu nalunngilagut. Anigaasaqarnikkut inunnillu isumaginninnikkut assigiinngissutsit annertuut pissutigalugit amerlasuutigut maluginngitsoortarpagut, tamatta inuiaqatigiinnut uagutsinnillu qanoq naleqartigaluta. Tamanna pillugu pingaaruteqarpoq sinaakkutissatsinnik pilersitsisariaqartugut, innuttaasut kikkulluunniit piginnaasaminnik tunniussaqsarinnaanissaat qulakkeerumallugu.

Naleqqami assigiinngissitsineq sutigut tamatigut akerleraarput – kikkulluunniit naapertuilluannngitsumik nikanartumilluunniit pineqassanngillat, soorlu assersuutigalugu suaassuseq, sumi inunngorsimaneq, oqaatsit, atoqatigiinnikkut inissisimanikkut, upperisakkut naalackersuinikkulluunniit inissisimanermi il.il.

Suaassutsit akornanni naligiinnissaq pingaarnersiunerme pingaartutut isigineqarpoq, soorlu aningaasaqarnikkut (akissarsiatigut naligiinneq) naalackersuinikkut, inunnik isumaginninnikkut kulturikkullu.

Inuiaqatigiittut ajunngitsumik ineriartornerput eqqarsaatigalugu pisariaqarluinnarpoq immitsinnut paarilluarnissarput ataqqeqatigiinnissarpullu.

### **Akisussaaffiit pisussaaffiillu**

Naleqqami upperraarput tamatta inuunerput akisussaaffigiumagipput tamattalu ataatsimoorunnissatsinnut tapertaalluarnissarput pisussaaffigipput – immitsinnut ikioqatigiippugut immitsinnullu piunasaqatigiilluta. Taamaalilluta ataatsimoorunnissamik ajunngitsumik nukittuumillu pilersitseqatigiissaagut, tamannalu ilinniartitaanissamut peqqinnissaqarnikkullu ingerlaasissamut tunngaviliilluarpoq kiisalu kultoorikkut pisuujunissarput anguneqassalluni.

Naleraq isumaqarpoq, tamat oqartussaaqatigiinnerput ajunnginnerpaamik tunngavilerneqassasoq, qinersisartutut isigaluta inuiaqatigiittut ataatsimooruffipput tamatta paasillaarsimassagipput, kiffaanngissuseqarlutalu akuerisaasutut misigaluta isummagut oqaatigisinnaallugit. Tamatumani tunngavissarput tassaasariaqarpoq, ammasumik akimullu ersittumik tamat oqartussaanerput tunngavigalugu suliffiutigit ingerlanneqassasut, tassanilu innuttaasoq nammineersinnaassusilik nunatta ingerlavii tamat oqartussaaqataanermik tunngaveqartut peqataaffigisinnaassagai, soorlu qinersinikkut peqataanikkut, isummani malersorneqaataanngitsumik kiffaanngissuseqarluni annissinnaallugit, allat peqatigalugit suulluunniit katersuiffiusut tamat oqartussaaqataanermik tunngaveqartumik ingerlanneqartut peqataaffigisinnaallugit. Tamanna imatut paasineqassaaq kinaluunniit innuttaasoq nammineersinnaassusilik paasissutissanik ersarissunik kiffaanngissuseqarluni piniarsinnaatitaassasoq. Peqataatinneqarnissaminullu periarfissinneqassasoq, aalajangigassat pingaaruteqartut pissatillugit.

### **Piaannartitsineq aamma najukkami ilisimasaniq peqataatitsilluni akuutitsineq**

Naleqqami pisuussutitta uummassusillit naleqassusaannik ilisimaarinnilluarpuq, tamakkualu atornissaat pinngortitarlu sunniiveqatigiinnikkut atorleqqassasut. Nunatta pisuussutai piaannartitsineq paasisitsiniaalluarnikkullu ingerlanneqassasut upperraarput. Tamanna pillugu pingaaruteqarpoq najukkami ilisimasat atorluassallugit, suliamik ilisimatut suleqatigalugit, aalajangigassat pingaarutillit najukkami innuttaasunut ulluinnarni pisuussutinik pineqartunik atuisuullutik ilisimasaat avaqquneqassanngimmata.

### **Naleqassusitta annertussusaat naapertorlugit atuineq killeqartitalu**

Siulivut ilequtoqqavullu atorlugit inuusaaserisimasarput qangarsuaanniilli tunngavigisimavagut, isumalluutigisarpit uummassusilik malittaralugu nooqatigisarsimagatsigu, tamannalu eqqarsartaatitsinnut, kulturitsinnut pinngortitamullu inissisimanitta isumalluutinillu atuinitta sanasimavaatigut. Danmarkip Nunarput nunasiaatinngormagu aqqissuariaatsit, inatsisit suleriaatsillu danskiusut/europameersut atorlugit maaniissimapput, - tamannalu piffisami qaangiuttumi uagut nunatsinnut uagutsinnillu naleqqusartuarsimavarput.

Naleqqami ilisimavarput, inuiaqatigiinni pisussat nutaat periarfissiillutillu killeqartitsisut, tamannalu ilisimasariaqarpoq. Pingaaruteqarpormi inuiaqatigiinni atuutilersussat assigiinngitsut ilumut kinaassutsitsinnut kulturikkut naleqassusitsinnut tulluarnersut

nalilersussallugit, inerneriumaakkatullu kissaatigineqartut takorluukkat naapertorlugit inerneqarumaarnersut aamma nalilersussallugu.

Naleqqami isumaqarpugut partiip naleqassutsit pingaartitai aammalu tunngaviusumik anguniakkatut siuniussat Nunatsinnut piviusunut naleqqussagaasut. Issittut nunap immikkoortortaani nunanilu allani akueraarput najukkami pissutsit allaanerummata, taakkualu nammineq imminut pissusiusunut naleqqussaasimanerat ataqqigatsigu, ilaatigut pisuussutit uummassusillit eqqarsaatigalugit, kisianni aamma aqutsiniarnikkut ingerlaatsimi aqqissuussinermi allaanerusinnaasut. Pingaaruteqarsinnaavoq allat iliuseriniagaat inerniliussaallu isumassarsiffigissallugit, kisianni isumaqarpugut inernerit pitsaanerpaat angusinnaagivut namminerisamik silarsuarput aallaavigalugu suliniaraangatta.

### **Namminersulerneq namminersulivinnissarlu**

Naleqqami isumaqarpugut, Kalaallit Nunaata namminersulivinnissamik kissaataa imatut paasineqartariaqartoq, inuiaqatigiinnik ingerlalluarnerusunik pilersitsiumalluni kissaateqarluni, nammineq tunngavissiisoqassasoq. Namminersortuunerput anguniarlugu nammineq pisuussutivut ammartariaqarpavut inuussutissarsiornikkullu nutaamik inerisaanissamik periarfissaasut nunatta killeqarfiata iluani piusut aallaaviullutik, nunattalu inuinit iluaqutissamik.

Naleqqami upperaarput inuit kalaaliusut piginnaaneri namminerisamik unamminartuinut suliaqaqqaartariaqartut, tamannami namminerisamik oqartussaassusermik toqqaasimanermeersuuvoq. Tamannalu isumaqarpoq, uagut qinikkatut ilisimassagipput ikaarsaariarnissaq pissusissamisoortumik ingerlatissagipput, innuttaasuniit tapersersorneqarluta.

Naleraq isumaqarpoq nunanut allanut peqqinnartumik naligiissumillu attaveqatigiinneq pisariaqartoq inuiaqatigiinnut kalaaliusunut iluaqutaassappat. Tamanna pissutigalugu oqaluttuarisaanikkut attaveqartarsimanivut pingaaruteqarput – Danmarkimut, Nunanut Avannarlernut Issittumi kiisalu nunarsuup sinneranut.

### **Oqaluttuarisaaneq kulturilu**

Siulivut (Thule kulturi) maani nunasipput ukioq 1200 missaani, nassatarivaallu isittumi inuullaqqissuseq pingaaruteqarluinnartoq aamma Issittumi inuunissamut ilisimasat annertuut nassataralugit, tamakkualu pissutigerpiarlugit maani inuusinnaasimapput tamannarpiarlu aamma pissutigalugu uagut ullumikkut maaniippugut. Ilisimasatik ingerlateqqisimasatik, tassaapput uagutsinnut pingaaruteqarluinnartut ullumikkullu inuulluataarutigivagut, ilaatigut ulluinnarni aamma ilisimatusarnikkut eqqarsaatigalugu.

Namminersornerullutik Oqartussat eqqunneqareermat kingullermillu Namminersulernissatsinnut ikaarsaaleratta, pisariaqarnerusimavoq namminerisatta kulturitta, oqaluttuarisaanitta namminerlu oqaatsitta ukkatarinerussallugit, kinaassusitta ersersilluarnissaa siunertaralugu. Tamannami kinaassutsitta tunngavilerluarsinnaaqqullugu aammalu kikkut peqatiginerlugit ujartuunitsinni pingaaruteqarluinnarpoq.

Naleqqami ilisimavarput Nunatta oqaluttuarisaanera assigiinngitsutigut tunngaveqarsinnaallunilu ukkatartarineqarsinnaasoq uagullu innuttatut kulturitsinnik tigungmisuugatta kulturittalu nukittuujulluni inerisaalluarfiulluartumik sorlaqarluartumik ingerlanneqarnissaa peqataaffigatsigu, tassanilu inissaqarluarmat eqqarsartaaseq naqisimaneqanngitsoq aammalu nipi isornartortsiuisinnaasoq inissaqartitaasariaqarmat.

### **Kinaassuseq assigiinngissitaarnerlu**

Naleqqami ilisimaneqarpoq, Inuit-kulturi qangarsuaanniilli atuutilereernikuusoq suliluunniit kristumiut ajoqersuiartortitat tikingitsut, kingusinnerusukkullu nunasiaataanermik kinguneqartoq. Tamanna ilutigalugu tunngaviusumik allannguinermik kinguneqarsimavoq kulturitta inerisaqqissimallugu, tassanilu uagut nammineq annertuumik oqartussaaqataaffigaarput nalilersussallugu sunarpiaq kinaassuserinerlugu.

Naleqqami kissaatigaarput naleqassutsivut ukkatartissallugit, taakkumi tunngaviummata inuiaqatigiitta ajunngitsumik inerisaqqinnissaanut – tamatumani ilanngullugu kina kalaaliunersoq nassuiaaserneqassasoq. Tamanna tunngaviullunnarpoq pingaaruteqarlunilu qanoq immitsinnut paasissanerluta, soorlulusooq nunarsuarmut angalaartilluta aammalu namminersulivinnissamut ilungersuuteqarluta suliniuteqarnitsinni.

Naleqqap kissaatiginngilaa killilersussallugu kikkut maani najugarlutillu suleqqusaanersut – tamannalu oqaatigereerlugu aamma pingaarpoq tikkuartussallugu qulakkeerumassallugulu, Nunatta inerisaqqinnissaa aalajangersortariaqartoq innuttaasut nammineq kissaatigisaat sinnattugaallu atorlugit, suliaqarluni aalajangersakkat qinikkallu – tamannalu pissutigalugu pingaaruteqarpoq isumasiuutigissallugu: kina kalaaliua?

Naleqqami kissaatiginarpoq Nunarput inissaqartissallugu – Kalaallit Nunaat, nunarsuarmioqatigiinni inissisimasutut, akuersaartoq, ataqqinnittoq paasinnittorlu kalaaliulluni qanoq misiginarnersoq, nunarsuarmioqatigiinni oqaatsit kulturillu assigiinngissitaartut naligalugit. Taamaalilluta nunarsuarmi assigiinngissitaarnerup pissusaanut peqataasinnaavugut.